

Halife Abdülmecid Efendi: Zamanın Ruhunun Peşinde Bir Hanedan Mensubu

Lale Uçan

İstanbul, Timaş Yayınları, 2021, 321 sayfa, ISBN: 978-605-08-4281-4

Serra ÇOBAN*

Lale Uçan, İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünü bitirdi. Yüksek lisansını Boğaziçi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünde, doktora eğitimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyet Tarihi anabilim dalında tamamladı. Yazar kariyerine Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesinde devam etmektedir.

Yazar, kitapta Halife Abdülmecid Efendi'nin çocukluğundan halifelik yıllarına kadar hayatını ele almıştır. Halife'nin siyasi yaşantısının ötesinde gündelik hayatı ile Dolmabahçe Saray teşkilatının ilişkilerine yer vermiştir. Abdülmecid'in şehzadeliklerinden, halifelik yıllarına kadar; kadrolar, halife'ye kimlerin hizmet ettiği, son dönem saray teşkilatı ve halifenin saray düzeni ve işleyişini bir bütünlük içinde aktarılmıştır. Halife Abdülmecid Efendi ile ilgili birçok bilimsel tezler, kitaplar yazılmış olsa da genellikle siyasi yaşantısı üzerinden durulduğundan ötürü eser alanındaki boşluğu tamamlayacak nitelikte sayılabılır dersek yanlış sayılmaz.

Kitap; sunuş, giriş, beş bölüm, sonuç, albüm, kaynakça ve dizinden oluşmaktadır. Eserin bölümleri bir solukta okunabilecek cazibeye sahip olup yazarın Abdülmecid Efendi'nin hayatına tesir etmiş bazı şahısları bizzat tanıtması, samimi ve akıcı bir dil kullanması eseri okuyacak kişiler için faydalı olacaktır.

Yazar, kitabın birinci bölümüne giriş mahiyetinde harem hayatında önemli olaylardan biri kabul edilen padişah çocuklarının doğumunu -Sultan Abdülaziz'in ve Hayrânîdil Kadın Efendi'nin oğlu Abdülmecid Efendi'nin doğumu- ve veladet-i hümayun olarak adlandırılan gösterişli ve ihtişamlı törenin hazırlıklarını

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, serra.coban@stu.fsm.edu.tr

anlatmıştır. Yapılan bu hazırlıklar oldukça masraflı olmaları sebebiyle adeta haremde güç gösterisi olarak ifade edilebilir. Yazar gösterişli bir dünyaya doğmuş olan Abdülmecid'in doğumu sırasında yapılan hazırlıkların hemen ardından sarayın son temsilcisi olan Abdülmecid'in annesi Hayrânîdil Kadın Efendi'nin güzelliğine ve merhametine değinmiş, kendisi için görev alan kişilerin isimleri verildikten sonra kısaca kardeşlerinden bahsetmiştir. Ardından sarayın gücünü gösteren bir diğer merasimden, Abdülmecid'in sünnet töreninden bahsedilmiştir. Beraberinde eğitim süreci, kimlerden eğitim aldığı, şehzade olduğu dönemdeki harcamaları, bütçesi ve ikamet etmiş olduğu adreslere yer verilmiştir. Bu bölümde Abdülmecid Efendi'nin yaşadığı sosyal çevre ile ele alınması bilindiği üzere gündelik hayatın içerisinde yer alan sosyal hayatın bilinmesi hasebiyle Halife'nin hayatını daha yakın çerçeveden görebilmemize imkân sağlamıştır. Dönemin sosyal hayatının anlaşılması adına gerçekleştirilen tören ve merasimlere bölümde oldukça fazla yer verilmiştir. Bu törenlerde Abdülmecid'in de yer almasıyla sosyalleşme alanı yakından takip edilmiştir.

Kitabın ikinci bölümünde Sultan Vahdettin'in tahta çıkışıyla birlikte Abdülmecid'in veliahtlığa yaklaşması ve beraberinde veliaht ilan edildikten sonra Dolmabahçe Sarayı'ndaki günlerinin başlayışı, beraberinde Vahidettin ile arasındaki ilişkinin gittikçe zayıflaması hatta Vahidettin'in kızı Sabiha Sultan ile Abdülmecid'in oğlu Ömer Faruk'un evliliğinin bile aralarındaki uyumsuzluğu yumuşatmamasına kitapta yer verilmiştir. Halife Abdülmecid'in veliaht olduğu vakitte tören ve merasimlere düzenli bir şekilde katıldığından, yapılan kandil programları, Hırka-i Saadet ziyareti, elçi kabulleri, ziyafetler ve cenaze törenleri anlatıldıktan sonra padişahın çalışma hayatı hakkında bilgilere yer verilmiştir. Aynı zamanda Abdülmecid'in Dolmabahçe veliaht dairesine taşınması, dairenin durumu, daire çalışanları ve çalışma düzeni anlatılmıştır.

Kitabın üçüncü bölümünde saltanatın kaldırılması, hilafete geçişte yaşanan hadiseler ve bu noktada yapılan merasim ve törenler anlatılmıştır. Bu bölümde genel olarak Halife'nin yeni konumu üzerinde durulmuştur. Yazarın halifenin konumu üzerinde durma sebebi, Abdülmecid'in Dolmabahçe Sarayı'ndaki yaşantısının daha iyi anlaşılmasıdır. Eserde halife için çalışan personellere ve birimlere yer verilmesi kurumların fonksiyonları, değişim ve dönüşümlerinin kavranması açısından önem arz ediyor. Halife'nin masrafları ve harcadığı bütçeye yer verilmesi bütçenin yeniden düzenlenmesi konusunda konu ile bütünlüğe sağlamıştır.

Kitabın dördüncü bölümünde tamamıyla Abdülmecid Efendi'nin kültürel hayatı ve sanat hayatından bahsedilmiştir. Halife'nin sanat alanında yapmış olduğu çalışmalar, almış olduğu sanat eğitimleri ve entelektüel çevreler ile ilişkilerine yer verilmiştir. Bu bölümden yola çıkarak Halife Abdülmecid'in ders almış olduğu hocaların etkisiyle birlikte çevresindeki entelektüel insanların hayata bakışından etkilendiği yorumunu yapmak mümkündür. 19. yüzyılda Osmanlı sarayının kültür ve sanat çevrelerini takip etmeye başlaması Abdülmecid'in sanata olan ilgi ve alakasını artırmıştır. Abdülmecid Efendi'nin gündelik hayatının ele alındığı eserin bu bölümünde halifenin sosyal hayatına nasıl yön verdiği, nasıl bir yön izlediği ve bu yönde nasıl bir çevre oluşturduğu bilgisine ulaşmak mümkündür.

Kitabın beşinci bölümünde padişahın şahsi hayatı, Dolmabahçe sarayından ayrılışı, yurt dışında geçirdiği vakitler ve vefatı ele alınmıştır. Bu bölümde Abdülmecid Efendi'nin eşlerine ve çocuklarına da yer verilmiştir. Halifelik makamının kaldırılmasının saraya nasıl yansıdığı hususunda da bilgiler mevcuttur. Son

olarak ise halifenin ölümü ve cenaze töreni Saraya Veda başlığı altında anlatılmış ve kitap böylelikle son bulmuştur.

Sonuç olarak, estetik bakış açısına sahip Abdülmecid Efendi'nin entelektüel hayatının gelişiminde sanata olan ilgisinin yanında babası Abdülaziz'in miras bıraktığı sanat ortamının da tesiri olmuştur. Portrelerinde ataları, aile üyeleri, akrabaları ve hanımlarını görmek mümkündür. Çalışmalarında saray adetleri, yaşamı ve gündelik hayatta kadını anlatan ifadeler, renklere yer vermiştir. Resimlerinde ise Boğaziçi, Sarayburnu, kış, deniz, sis ve orman betimlemelerini görmekteyiz. Kitap biriktirme anlayışı Abdülmecid'in hayatına önemli ölçüde etki etmiş bizzat kendisini ve entelektüel çevresini beslemiştir. Sanat ve kültürel camiadan kurduğu arkadaşlık ilişkilerinde samimiyete oldukça önem vermiş ve bu kişilerin rahat hareket etmesi için çabalamıştır. Kitapta yakın arkadaşlarından; Tevfik Fikret, Abdülhak Hamid, Rıza Tevfik'e ismen olsa da değinilmiştir. Sanat camiasına yakınlığının yanı sıra kendi çalışmalarıyla katıldığı etkinlikler, sergiler ve cemiyetlerin olması hasebiyle sanat hayatına kendisinin de dahil olduğunu görmek mümkündür. Şubat 1924 sonlarına doğru halifeliğin kaldırıldığı halk arasında kulaktan kulağa yayılmış, fakat Abdülmecid bu duruma imkân dahi vermemiştir. 3 Mart 1924'e gelindiğinde ise oy birliği sonucu hilafet ve halifeliğin kaldırılmasıyla Abdülmecid ve ailesi yurt dışına sürgün edilmiştir. Padişah sürgün yıllarını yine sanatla uğraşarak geçirmiş, Batılı bir aristokrat tarzı yaşam sürdürdüğü ifade edilmiştir. II. Dünya savaşının son günlerinde 24 Ağustos 1944 tarihinde Ayşe Osmanoğlu'na Abdülmecid'in daire görevlileri aracılığıyla gönderilen mektupta vefat haberi verilmiştir. Ömrü boyunca mutlakiyet, meşrutiyet ve cumhuriyet rejimlerine tanıklık etmiş Abdülmecid'in hayatında en önemli özelliği ise şüphesiz sanatçı ruhudur. Doğu'yu esas almakla birlikte Batı ile bağlantılı bir sentez dünyası kurgulamıştır. Yazar Lale Uçan, araştırmaları, incelemeleri ve yorumları ile dönemin olaylarını, şahısları ve kültürel hayatını aktararak Abdülmecid Efendi döneminin sosyal hayatının anlaşılması açısından okuyucuya ışık tutmuştur.